Riedsútstel

Ynformaasjekarrûsel	:	10 oktober 2024
Agindapunt	:	8
Status	:	Informerend/Vergaderstuk
Program	:	Programma 5 - Sport, Cultuur & Recreatie
Ferfolch	:	Meningvormend/Besluitvormend 17 oktober 2024, agendapunt 14
Portefúljehâlder	:	Dhr. T.O. Brinkman
Amtner	:	Mevr. A. Giezen en dhr. M. Disco
Taheakke	:	1. Uiteenzetting financiële mogelijkheden compensatie aanwijzing monument
Saak- en stiknûmer	:	Z2023-03046 / S2024-15714

Underwerp
Financiële compensatie eigenaren gemeentelijke monumenten

Wy stelle jo foar 17 oktober 2024 te besluten om:
1. Eigenaren van gemeentelijke monumenten financiële compensatie te bieden.
2. Als financiële compensatie eigenaren van gemeentelijke monumenten een leges-vrijstelling te geven en om het abonnement voor de Monumentenwacht te bekostigen.

Agindearring ynformaasjekarrûsel
Dit onderwerp is niet geagendeerd door de raad, maar staat onder de 'overige stukken' op de agenda, zodat inwoners erover kunnen inspreken.

Koarte gearfetting
Op 21 maart 2024 heeft de gemeenteraad van Achtkarspelen erfgoedbeleid vastgesteld. Dit beleid bestaat uit een erfgoednota waarin wij onze visie voor de komende jaren uiteen hebben gezet en een erfgoedverordening die het mogelijk maakt om gemeentelijke monumenten aan te wijzen en te beschermen. Het aanwijzen van gemeentelijke monumenten zal op vrijwillige basis plaatsvinden, dat wil zeggen dat inwoners zelf bepalen of zij hun pand of object aan willen laten wijzen.

In de behandeling van het erfgoedbeleid heeft de gemeenteraad eveneens besloten tot '*onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor de compensatie en/of subsidie voor de onderhoudskosten en de raad hierover een voorstel voor te leggen.''* Hier wordt in het voorliggende voorstel een vervolg aan gegeven.

In bijlage 1 *'Uiteenzetting financiële mogelijkheden compensatie aanwijzing monument'* is een verkenning uitgewerkt van de diverse financiële compensatiemogelijkheden inclusief de voordelen, nadelen en financiële consequenties voor de gemeente Achtkarspelen. Deze opties zijn: Instandhoudingssubsidie (subsidieregeling), Legesvrije vergunningen, Bekostigen abonnement Monumentenwacht, Revolverend Fonds. Het Revolverend Fonds is echter niet meegenomen in dit raadsvoorstel, aangezien uit de analyse is gebleken dat dit niet een toereikende optie is voor onze gemeente.

Optie 1. Instandhoudingssubsidie (subsidieregeling): Deze optie zal de meest wenselijke vorm van compensatie zijn aangezien wij inwoners hiermee direct en het meest efficiënt kunnen ondersteunen bij het sober en doelmatig onderhoud van hun gemeentelijke monument.

Daarnaast is dit voor inwoners de grootste financiële prikkel om over te gaan tot de aanwijzing van hun gemeentelijk pand/object.

Optie 2. Legesvrije vergunningen: Bij deze optie komt de gemeente de eigenaren van gemeentelijke monumenten tegemoet door de kosten voor de vergunningsaanvraag niet te verrekenen. Bij de status gemeentelijk monument zijn namelijk meer 'activiteiten' vergunningsplichtig.

Optie 3. Bekostigen abonnement Monumentenwacht: De monumentenwacht ondersteunt eigenaren van een (gemeentelijk) monument bij de instandhouding en het onderhoud van hun pand. Bij deze optie komt de gemeente eigenaren tegemoet door het lidmaatschap voor Monumentenwacht te bekostigen.

Foech ried/kolleezje
De raad moet een besluit nemen over het voorstel van het college om eigenaren van gemeentelijke monumenten een zekere vorm van financiële compensatie te bieden.

Ynlieding
In de gemeenteraadsvergadering van 8 juli 2021 heeft de raad van Achtkarspelen bij de behandeling van de kadernota een motie met betrekking tot gemeentelijk monumentenbeleid aangenomen. Deze motie riep op om een vervolg te geven aan de inventarisatie van gemeentelijke monumenten van hûs en hiem uit 2012. Dit vervolg zou dan betrekking hebben op het opstellen van redengevende omschrijvingen voor een deel van de panden van de inventarisatie. Deze omschrijving is vereist voor de aanwijzing van een gemeentelijk-monumentaal pand. Het beschrijft wat de monumentale waarden zijn van het betreffende pand of object. Zodoende werd er een eenmalig budget van € 62.000 beschikbaar gesteld voor het opstellen van redengevende omschrijvingen van potentiële gemeentelijke monumenten. Er is middels de erfgoednota besloten om éérst te inventariseren voor welke objecten welwillendheid is voor de aanwijzing van een gemeentelijk monument en daarna pas over te gaan tot het laten opstellen van de redengevende omschrijving. Op deze wijze kunnen onnodige kosten worden vermeden. Voor overige direct gerelateerde zaken, zoals het aanschaffen van monumentenschildjes, wordt ook aanspraak gedaan op dit bovengenoemde eenmalige budget.

Naast dit budget, wat dus specifiek bedoeld is voor de aanwijzing van een monument, biedt de gemeente echter op het moment geen andere middelen aan potentiële eigenaren van gemeentelijke monumenten. Aangezien er eerst zekerheid moest zijn over dat de raad openstaat voor eventuele financiële compensatie, is de mogelijkheid voor financiële compensatie als besluitpunt 3 (zie korte samenvatting) aan het raadsvoorstel van de behandeling van de erfgoednota in april 2024 toegevoegd. De gemeenteraad heeft vervolgens te kennen gegeven hiervoor open te staan.

Nu de gemeenteraad ermee heeft ingestemd om aanwijzing op vrijwillige basis plaats te laten vinden, is het niet ondenkbaar dat de gemeente haar inwoners enige vormen van financiële compensatie aanbiedt. Dit is nodig om inwoners te stimuleren om hun pand of object daadwerkelijk aan te laten wijzen als gemeentelijk monument. Een aanwijzing brengt enige restricties met zich mee en hier zal iets tegenover moeten staan. Er is gekeken naar voorstelbare compensatiemogelijkheden, dit mede met het oog op de toekomstsituatie van de gemeente gezien de ontvlechting. Deze zijn uiteengezet in bijlage 1 *'Uiteenzetting financiële mogelijkheden compensatie aanwijzing monument'.*

Te berikken effekt
De totstandkoming van structurele extra compensatie in de vorm van het legesvrijstellen van Omgevingsplanactiviteiten betreffende gemeentelijke monumenten en een lidmaatschap voor de Monumentenwacht aan te bieden aan eigenaren van gemeentelijke monumenten.

Arguminten

1.1 Met het aanbieden van financiële compensatie zendt de gemeente een helder signaal uit

Het erfgoed in Achtkarspelen doet ertoe. Deze boodschap zal versterkt worden als de gemeente ook met meer financiële middelen weet te komen voor het beschermen en behouden van haar erfgoed. Als deze middelen niet worden geboden, zal de kans groter worden dat het erfgoed in de komende jaren verloren gaat. De bijbehorende verhalen zullen dan eveneens verdwijnen, waardoor de gemeente een belangrijk onderdeel van haar identiteit zal verliezen.

1.2 Aanvraag tot aanwijzing stimuleren door middel van het enthousiasmeren van inwoners

De aanwijzing van gemeentelijke monumenten vindt op vrijwillige basis plaats. Hoe meer beweegredenen voor onze inwoners om een aanwijzing aan te vragen, hoe beter. Het aanwijzen van gemeentelijke monumenten ligt vooral gevoelig bij eigenaren aangezien het algemene gedachtengoed is dat een aanwijzing gepaard gaat met restricties ten opzichte van vergunningaanvragen. Vanuit die optiek is het daarom niet ondenkbaar dat hier iets tegenover komt te staan.

Financiële compensatie maakt het voor eigenaren aantrekkelijker en haalbaarder om hun eigendommen als gemeentelijk monument te laten aanwijzen. Door deze ondersteuning voelen eigenaren zich gesteund door de lokale overheid, wat hun motivatie kan verhogen om actief bij te dragen aan het behoud van cultureel erfgoed. Eén van de ambities uit onze erfgoednota is het enthousiasmeren van inwoners om erfgoed te behouden. Financiële prikkels kunnen helpen het bewustzijn en de waardering van het erfgoed te vergroten. Wanneer inwoners weten dat zij financieel ondersteund kunnen worden, zullen ze wellicht ook sneller geneigd zijn om zelf erfgoed aan te dragen dat nog niet door de gemeente is opgemerkt.

Als gemeente wil je je inwoners ook belonen voor een aanwijzing juist omdát het vrijwillig is.

1.3 Geen financiële compensatie bieden kan mogelijk leiden tot verloedering van potentiële gemeentelijke monumenten

Het niet bieden van financiële compensatie kan leiden tot een verloedering van cultureel waardevol erfgoed. Zoals hiervoor al is beargumenteerd zullen mensen minder snel geneigd zijn om hun pand te laten aanwijzen tot monument als er geen mogelijkheden zijn voor eventuele compensatie. Dit kan mogelijk tot gevolg hebben dat de eigenaar van een potentieel monument, bijvoorbeeld bij een verduurzamingsslag, zomaar waardevolle onderdelen sloopt of zelfs overgaat tot het volledig slopen van een cultuurhistorisch gezien waardevol pand.

Artikel 13 'Instandhoudingsplicht gemeentelijk monument' van de erfgoedverordening verbiedt een eigenaar van een gemeentelijk monument om dit *'te beschadigen, te ontsieren, te vernielen, of daaraan onderhoud te onthouden dat voor de instandhouding daarvan noodzakelijk is'.* Het onderhouden en restaureren van een monument kunnen (zeer) kostbare handelingen zijn. Een financiële compensatie helpt eigenaren om de noodzakelijke onderhouds- en restauratiewerkzaamheden uit te voeren zonder dat zij daarbij de volledige financiële last zelf hoeven te dragen.

Daarnaast kan een financiële compensatie eigenaren stimuleren om tijdig onderhoud aan hun pand te plegen. Wanneer onderhoud te lang wordt uitgesteld, zullen de benodigde werkzaamheden in de toekomst alleen maar toenemen evenals de risico's op het verlies van delen van de cultuurhistorische waarden. Dit zal de kosten aanzienlijk verhogen, aangezien het onderhoud dan op grotere schaal moet worden uitgevoerd.

2.1 Legesvrijstelling voor Omgevingsplanactiviteiten van gemeentelijke monumenten

Voor gemeentelijke monumenten zullen er meer (bouw)activiteiten omgevingsvergunnings-plichtig zijn.

Dit zal voor de aanwijzing van gemeentelijke monumenten een aanvullende belemmering zijn om over te gaan tot een vrijwillige aanwijzing voor een eigenaar. Door de omgevingsplanactiviteiten voor een gemeentelijk monument vrij te stellen van leges wordt er een tegemoetkoming gedaan aan eigenaren van een gemeentelijk monument. Evenzo kan het dienen als een extra stimulans om juist tot een vrijwillige aanwijzing over te gaan. De financiële gevolgen, het gemis van inkomsten uit leges, zullen, gelet op het soort object, gering zijn. Een uitgebreide uiteenzetting van de voor- en nadelen is te vinden onder Optie 2. Legesvrije vergunningen in bijlage 1 *'Uiteenzetting financiële mogelijkheden compensatie aanwijzing monument'.*

2.2 Bekostiging lidmaatschap Monumentenwacht
De Monumentenwacht ondersteunt monumenteigenaren bij het behoud van hun pand. Regelmatige inspecties door de Monumentenwacht kunnen gebreken voorkomen of zorgen ervoor dat gebreken klein blijven en tegen lage kosten worden opgelost. Het is van groot belang dat een eigenaar van een monument het erfgoed in goede staat houdt, zodat toekomstige generaties ook kunnen genieten van het culturele en historische belang ervan. Door voor iedere monumenteneigenaar een abonnement op de Monumentenwacht te bekostigen, is dit weer een extra duwtje in de rug om bewust om te gaan met het behoud van zijn erfgoed. De financiële gevolgen zijn gezien de kosten van een lidmaatschap erg gering voor de gemeente en de (maatschappelijke) voordelen voor het behoud van erfgoed zijn vele malen groter. Een uitgebreide uiteenzetting van de voor- en nadelen is te vinden onder Optie 3. Bekostigen abonnement Monumentenwacht in bijlage 1 *'Uiteenzetting financiële mogelijkheden compensatie aanwijzing monument'.*

Alternativen
Optie 1. Instandhoudingssubsidie (subsidieregeling)
Met een subsidie kunnen wij onze inwoners het beste bedienen en is de kans groter dat het erfgoed goed wordt onderhouden. In bijlage 1 *'Uiteenzetting financiële mogelijkheden compensatie aanwijzing monument'* is dit verder uitgewerkt. Een subsidieregeling zorgt ervoor dat een eigenaar van een gemeentelijk monument structureel op jaarlijkse basis of andere termijnen (afhankelijk van de regeling) onderhoudskosten gesubsidieerd krijgt die ook gerelateerd zijn aan de instandhoudingsmaatregelen.

De subsidie kan zodanig worden opgesteld dat een monumenteneigenaar een (nader te bepalen) percentage van het totale onderhoudsbedrag vergoed krijgt. In de praktijk betekent dit dat, indien een eigenaar meer kosten maakt, hij of zij ook meer subsidievergoeding krijgt. De hoogte van het subsidiebedrag is dus afhankelijk van de activiteiten waarvoor de initiatiefnemer deze aanvraagt. De subsidie zal door middel van een subsidieregeling kaders meekrijgen waar onder andere ook het subsidieplafond wordt toegewezen. Een subsidieplafond van €25.000 is voor gemeentelijke monumenten binnen onze gemeente voorstelbaar. Mocht dit bedrag té hoog zijn of onvoldoende, dan kan dit worden heroverwogen (zie hiervoor onderdeel 'evaluaasje').

De afdeling financiën heeft echter een negatief advies uitgebracht over de subsidieregeling-optie. Dit is ongeacht de hoogte van het subsidieplafond. Het negatieve advies is ingegeven vanuit de financiële situatie van de gemeente Achtkarspelen in zijn algemeenheid en door de structureel aanvullende kosten die de subsidieregeling met zich meebrengt.

Geen verdere financiële compensatie bieden
Mocht de raad besluiten om geen financiële compensatie te bieden, dan kunnen wij onze inwoners geen tegemoetkomingen bieden en zal de kans (nog) kleiner worden dat er gemeentelijke monumenten worden aangewezen.
Hierdoor zullen er dus minder verzoeken tot aanwijzing binnenkomen wat als gevolg heeft dat er minder panden en objecten beschermd kunnen worden.

Kanttekenings/risiko's
Indien er niet wordt gekozen voor enige vorm van financiële compensatie kan dit de kans op het aanwijzen van gemeentelijke monumenten (aanzienlijk) verminderen.
Indien er wél gekozen wordt voor enige vorm van financiële compensatie zal dit gevolgen hebben voor de begroting. De impact hiervan is sterk afhankelijk van de (combinatie) van keuzes.

Finânsjes
Optie 1. Instandhoudingssubsidie (subsidieregeling): Het structureel beschikbaar stellen van jaarlijks €25.000 ter compensatie van onderhoud middels een subsidieregeling betekent een uitzetting van de (meerjaren)begroting. Gezien de toekomstige financiële ontwikkeling van de gemeente adviseert de afdeling Financiën negatief op het beschikbaar stellen van deze middelen.
Afhankelijk van de gekozen financiële compensatie zal er wel of geen verruiming van de fte's/ het aanstellen van een erfgoedambtenaar nodig zijn.

Ynwenners- en oerheidspartisipaasje
N.v.t.

Kommunikaasje
N.v.t.

Yntegraliteit
Voor het opstellen van dit raadsvoorstel is het advies vanuit Financiën opgevraagd.

Previnsje
N.v.t.

Gearwurking
N.v.t.

Ferfolchtrajekt
Indien de raad kiest voor het alternatief, de subsidieregeling, dan zal dit in de kadernota van 2026 worden meegenomen. De subsidieregeling zal dan in werking treden in 2026. Onze intentie, ook in lijn met de wijze van subsidieverstrekking van onder andere het RCE, is dat deze regeling geldt voor activiteiten die in het voorgaande jaar hebben plaatsgevonden. Dit betekent dat inwoners een zeker percentage van de activiteiten die zij het komende jaar uitvoeren kunnen declareren.

Evaluaasje
Afhankelijk van het aantal aanvragen en de gekozen uitwerking van het erfgoedbeleid zal er een evaluatiecyclus worden opgezet om te beoordelen of de huidige opzet juist is.

Buitenpost, 17 september 2024

Het college van burgemeester en wethouders van Achtkarspelen,

secretaris, burgemeester,

dhr. mr. M.P. de Jong dhr. mr. O.F. Brouwer

Konseptriedsbeslút

De raad van de gemeente Achtkarspelen;

gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders d.d. 17 september 2024, punt nr.: 14;

Beslút:

1. Eigenaren van gemeentelijke monumenten financiële compensatie te bieden.
2. Als financiële compensatie eigenaren van gemeentelijke monumenten een leges-vrijstelling te geven en om het abonnement voor de Monumentenwacht te bekostigen.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van de raad
van de gemeente Achtkarspelen van 17 oktober 2024.

De griffier,

Dhr. mr. G.J. Andringa

De voorzitter,

Dhr. mr. O.F. Brouwer